

*Karol Klauza*

# Medialna eklezjogeneza w środowisku Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego

*Książ profesor Antoni Lewek (1940-2010) i spadkobiercy jego troski*

*The media ecclesiology in the environment of the Cardinal Stefan Wyszyński University.  
Rev. Professor Antoni Lewek (1940-2010) and the heirs of his concern.*

## **STRESZCZENIE:**

Ks. prof. ANTONI LEWEK (1940-2010) BYŁ ZAŁOŻYCIELEM INSTYTUTU EDUKACJI MEDIALNEJ I DZIENNIKARSTWA NA UKSW W WARSZAWIE. PO JEGO NIESPODZIEWANEJ ŚMIERCI, JEGO DZIEŁO KONTYNUUJĄ I ROZWIJAJĄ WYCHOWANKOWIE I WSPÓLPRACOWNICY. NINIEJSZY ARTYKUŁ JEST ANALIZĄ DOKONAŃ I OSIĄGNIĘĆ KS. PROF. LEWKA ORAZ JEGO NASTĘPCÓW.

## **SŁOWA KLUCZOWE:**

TEOLOGIA ŚRODKÓW SPOŁĘCZNEGO PRZEKAZU, UKSW, IEMiD, EDUKACJA MEDIALNA, MEDIOZNAWSTWO, ANTONI LEWEK.

## **ABSTRACT:**

REV. PROF. ANTONI LEWEK (1940-2010) WAS THE FOUNDER OF THE INSTITUTE OF MEDIA EDUCATION AND JOURNALISM AT CARDINAL STEFAN WYSZYNSKI UNIVERSITY IN WARSAW. AFTER HIS UNEXPECTED DEATH, HIS WORK IS CONTINUED AND DEVELOPED BY HIS PUPILS AND COLLEAGUES. THIS ARTICLE IS AN ANALYSIS OF ACCOMPLISHMENTS AND THE ACHIEVEMENTS OF FR. PROF. LEWEK AND HIS SUCCESSORS.

## **KEYWORDS:**

THEOLOGY OF THE MASS MEDIA, UKSW, IEMiD, MEDIA EDUCATION, MEDIA STUDIES, ANTONI LEWEK.

**D**ojrzewanie środowiska naukowego do prezentowania specyfiki zainteresowań i metod badawczych zależy od kilku czynników. Fundamentalne znaczenie ma charyzmat fundatora. Jego autorytet, dalekowzroczne dostrzeganie problemów i podejmowane inicjatywy wpływają na skupianie się wokół niego podobnie myślących i czujących, gotowych poświęcić swe życiowe pasje na rzecz wspólnego budowania kierunku zainteresowań akademickich. Fundator rozwija swe inicjatywy w środowisku uniwersytetu stwarzającym strukturalne możliwości kontynuowania i rozwoju dydaktyki oraz badań w oparciu o zasoby służące tym celom. I wreszcie ważnym elementem wspomnianego dojrzewania specyfiki naukowej środowiska akademickiego staje się współpraca z innymi ośrodkami, pozwalająca na komplementarne ubogacanie wzajemne i budowanie więzi międzyludzkich, stanowiących w praktyce o sile społecznego oddziaływania.

Wspomniane uwarunkowania mają miejsce w odniesieniu do medioznawców Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, których na przestrzeni lat 1992- 2010 skupiał w założonym przez siebie Instytucie Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa ks. prof. dr hab. Antoni Lewek. Od śmiałej decyzji władz Uczelni z 1992, roku powołującej do życia ten Instytut, rozpoczęła się oryginalna formuła funkcjonowania kierunku uniwersyteckiej dydaktyki ściśle wiążącej medioznawstwo z teologią katolicką. Oddaje to w dużej mierze podstawową pastoralną intuicję Patrona Uczelni, ks. Stefana Wyszyńskiego, który w początkach swej działalności kapłańskiej teoretycznie i praktycznie pracował na polu medioznawstwa kościelnego.

Decyzję władz ówczesnej Akademii Teologii Katolickiej z całą pewnością widzieć należy w przedłużeniu wcześniejszych wizji i zdolności perswazyjnych Fundatora Instytutu Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa i współpracującego z nim wówczas jeszcze księdza Jana Chrapka. Z czasem tę formułę studiów trzeba było zmodyfikować odpowiednio do przepisów krajowych. Jednakże ślad początków trwa nadal w sposobie myślenia i w kierunkach badań naukowych kolejnych pokoleń uczniów i współpracowników Księdza Lewka. Za istotny nurt tych badań uznać należy, zgodnie z problematyką Jego publikacji i wystąpień naukowych, eklezjogenezę poprzez media, tak jak ją rozumie się w dokumentach Vaticanum II i późniejszej massmediologii teologicznej.

W przypadku środowiska UKSW nurt eklezjogenezy wyrasta z pogłębionych analiz tendencji pastoralnych znajdujących swe odbicie w dokumentach Magisterium. Na tym polu zarówno prace ks. Lewka jak i pracowników założonego przezeń Instytutu wnoszą i wnoszą cenny wkład w dorobek współczesnej teologii polskiej. Dostrzeżono go m.in. podczas obrad VII Kongresu Teologii Polskiej w Lublinie w 2004 roku.<sup>1</sup> Drugim nurtem budowania świadomości eklezjogenezy była dydaktyka owocująca w różne inicjatywy sympozjonalne i w praktyczne zaangażowanie pracowników i studentów w efektywne wykorzystanie sugestii płynących z akademickich analiz problemowych. Fakt ich ścisłego związania z osiągnięciami współczesnych nauk teologicznych korzystnie wpływał i wpływa nadal na

---

<sup>1</sup> Dokumentację zawiera publikacja: *Kościół w życiu publicznym. Teologia polska i europejska wobec nowych wyzwań*, K. Gózdź, K. Klauza, Cz. Rychlicki i in. (red.), t. 1-3 Lublin 2004-2005 passim.



Gdyby posłużyć się kryteriami ocen zastosowanymi ostatnio przez abp. Józefa Michalika, Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski, bogatą panoramę zróżnicowanych środowisk zamyka z jednej strony toruńska inicjatywa medialna redemptorystów, a z drugiej krakowskie środowisko „Tygodnika Powszechnego”.

oryginalność merytorycznego obszaru badań polskiego środowiska katolickich medioznawców, wyznaczając warszawskiej grupie jej specyficzny charakter. Można go określić jako szerokopromową analizę teologicznych aspektów funkcjonowania komunikacji społecznej ze szczególnym uwzględnieniem eklezjologii. W pracach tej grupy wyraźnie zaznaczał się bowiem przede wszystkim kontekst społeczny Kościoła w Polsce i użycia mediów w dziele budowania tożsamości tego Kościoła. W tym zakresie polemizowano z liberalnymi tendencjami kształtowania opinii publicznej w dobie przemian lat 90. XX wieku. Wprowadzano też do refleksji medioznawczej wątki systematycznej refleksji z obszaru teorii komunikowania, aspektów moralnych i pastoralnych.

Oryginalność dydaktyki medioznawczej i badań teologicznych prowadzonych w UKSW od 1991 roku można ukazać poprzez zestawienie go z profilem innych kościelnych instytucji akademickich i medialnych. Jak wiadomo, po 1991 roku obejmuje on zróżnicowany charakter specjalizacji, zależny od osób, regionalnych tradycji medialnych i możliwości ekonomicznych poszczególnych uczelni. Gdyby posłużyć się kryteriami ocen zastosowanymi ostatnio przez abp. Józefa Michalika, Przewodniczącego Episkopatu Polski, bogatą panoramę zróżnicowanych środowisk zamyka z jednej strony toruńska inicjatywa medialna redemptorystów, a z drugiej krakowskie środowisko „Tygodnika Powszechnego”<sup>2</sup>. Między nimi swej akademickiej specyfiki poszukiwali kolejni przewodniczący Rady Episkopatu Polski do spraw Środków Przekazu. Za szczególnie cenną inicjatywę uznać należy organizowanie comiesięcznych spotkań redaktorów naczelnych pism katolickich. Spotkania te były w istocie instrumentem integracji środowiska mediów kościelnych i okazją do podejmowania kolejnych inicjatyw na tym polu. O. Leon Dyczewski w Lublinie doprowadził do utwo-

<sup>2</sup> Odnosząc się do polemiki wywołanej publikacją na łamach „Gazety Wyborczej” listu o. Ludwika Wiśniewskiego 14 grudnia 2010 r. abp Michalik stwierdził m.in.: *Jeśli w Kościele jest miejsce dla „Tygodnika Powszechnego”, to jest i miejsce dla Radia Maryja. Kościół chce, żeby oba te media istniały. To są różne spojrzenia na rzeczywistość, i dobrze, że jest Radio Maryja, że jest telewizja Trwam, dobrze że są inne telewizje, niech one też wypełniają swoją misję, pogłębianie kultury, humanitarnej, ludzkiej, chrześcijańskiej.* Cyt za: [http://wpolityce.pl/view/4968/Abp\\_Michalik\\_odpowiada\\_ojcu\\_Wisniewskiemu\\_\\_\\_Jeśli\\_w\\_Kościele\\_jest\\_miejsce\\_dla\\_Tygodnika\\_Powszechnego\\_\\_\\_to\\_jest\\_i\\_miejsce\\_dla\\_Radia\\_Maryja\\_.html](http://wpolityce.pl/view/4968/Abp_Michalik_odpowiada_ojcu_Wisniewskiemu___Jeśli_w_Kościele_jest_miejsce_dla_Tygodnika_Powszechnego___to_jest_i_miejsce_dla_Radia_Maryja_.html) (dostęp 05.01.2011).

zenia w 1993 roku Podyplomowego Studium Komunikowania Społecznego i Dziennikarstwa, uzupełnionego w 2008 roku kierunkowymi studiami na Wydziale Nauk Społecznych. Ponadto, na Wydziale Teologii KUL w 2005 roku staraniem ks. prof. Tadeusza Zasepy powołano podyplomowe studia Edukacji Medialnej, dzięki którym powstało szereg liczących się dysertacji doktorskich. W tym samym roku 1993, dzięki licznym inicjatywom medialnym i kształceniowym podjętym m.in. przez dr inż. Antoniego Ziębę w Krakowie, Papieska Akademia Teologiczna otworzyła studia podyplomowe wykorzystujące m.in. praktykę pastoralnego wykorzystania telewizji prowadzoną przez ks. Andrzeja Baczyńskiego. W tym środowisku dojrzał medioznawczy i retoryczny autorytet m.in. ks. Andrzeja Zwolińskiego, ks. Michała Drożdża, ks. Wiesława Przyczyny i ks. Józefa Klocha. W 1993 roku podyplomowe studia dziennikarskie za rektoratu ks. prof. Ignacego Deca otworzył też we Wrocławiu Papieski Wydział Teologiczny, nadając im charakter kontynuacji prowadzonych tu kompetentnych prac nad katolicką nauką społeczną,<sup>3</sup> a w XXI wieku także recepcją pedagogiki biblijnej w ujęciu s. Kazimierzy Joanny Wawrznynów OSU<sup>4</sup>.

W praktycznym wymiarze dorobek eklezjogenezy budowali w Polsce, po przemianach Solidarnościowych twórcy katolickich mediów: w Poznaniu, wokół najstarszego tygodnika katolickiego „Przewodnika Katolickiego”, czynili to ówczesni redaktorzy naczelni. W Katowicach optymalnego rozwoju poszukiwał, czasami dyskusyjnymi wyborami, ks. Tkocz, w Częstochowie reaktywowane dzieło tygodnika katolickiego założonego przez ks. Marchewkę podjął i rozwinął ks. Ireneusz Skubiś uzupełniając je o studialną inicjatywę Konwersatorium „Aetatis novae” jako płaszczyznę dyskusyjnych spotkań ludzi mediów. We Wrocławiu zaznaczył się wkład ks. prof. Piotra Niteckiego, zarówno w pracę mediów kościelnych, jak i w refleksję eklezjogenetyczną na Wydziale Teologicznym. W drugiej połowie lat 90. praktyczne działania na polu eklezjogenezy wnosili redaktorzy pism diecezjalnych i parafialnych, diecezjalnych rozgłośni radiowych a także różnych inicjatyw telewizyjnych. Swoją wkład wniosło też założone w 1991 roku Katolickie Stowarzyszenie Dziennikarzy z jego pierwszym prezesem Maciejem Łętowskim<sup>5</sup>. Pełniło i pełni ono rolę integracyjną, służy formacji zawodowej i ideowej członków. Z czasem dopełnione zostało przez zreformowane struktury ogólnokościelnych stowarzyszeń dziennikarzy katolickich. Stało się to w 2005 roku, gdy w miejsce krajowych struktur UCIPu, OCICu i UNDA powołano jedno Stowarzyszenie Komunikacji Społecznej SIGNIS Polska<sup>6</sup> oraz reaktywowane w 1993 roku pod nazwą „Katolicka Agencja Informacyjna” dzieło zamordowanego w więzieniu mokotowskim w 1953 roku ks. Zygmunta Kaczyńskiego prowadzone pomimo zmieniających się opcji przez prezesa Marcina Preciszewskiego.

<sup>3</sup> Prace dyplomowe z zakresu mediów powstawały tu w seminariach m.in. ks. Kazimierza Doli, Ks. I. Deca, ks. E. Mitka, ks. J. Kruciny i ks. Piotra Niteckiego. Wykaz tych prac podaje A. Lewek, *Podstawy edukacji medialnej*, Warszawa 2003 [dalej jako PEM], s. 293-297.

<sup>4</sup> Zob. jej teksty m.in.: *Obraz i kontemplacja w Pedagogice Gestalt*. w: *Kontemplacja oblicza Chrystusowe i ewangelizacja. Materiały XXXIII Sympozjum Katechetyczne Międzyzakonnego Wyższego Instytutu Katechetycznego w Krakowie*, Kraków 2003.

<sup>5</sup> Zob. [www.ksd.media.pl](http://www.ksd.media.pl).

<sup>6</sup> Więcej na ten temat zob. [www.warszawa.org.pl/signis](http://www.warszawa.org.pl/signis).

Ze wszystkimi tymi środowiskami żywe związki posiadał ks. Lewek i środowisko warszawskich medioznawców. Symbolicznym wydarzeniem w tym zakresie było powołanie w 2009 roku z inspiracji ks. Lewka Polskiego Stowarzyszenia Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa im. Jana Pawła II<sup>7</sup>.

W aspekcie formalnym specyfika warszawskiej (skupionej wokół ks. Lewka) grupy medioznawców zajmujących się refleksją teologiczną nad budowaniem Kościoła poprzez media sprowadza się do popularyzacji nauczania Magisterium, przy wyodrębnieniu nurtu personalistycznego, zwłaszcza przy wykorzystaniu nauczania Jana Pawła II. Cechą charakterystyczną tego zainteresowania jest praktyczne włączanie się w pracę instytucji medialnych, najczęściej w formie wspierania i konsultacji problemowych. Dotyczy to merytorycznego wkładu zarówno Fundatora środowiska, jak i grona współpracowników i absolwentów.

### **Eklezjogeneza według ks. prof. Antoniego Lewka**

Teologia pastoralna – a w szczególności sposób praxis przepowiadania – stała się głównym przedmiotem troski ks. Antoniego Lewka<sup>8</sup> na etapie jego studiów teologicznych zwieńczonych w 1970 roku pracą magisterską *Przepowiadanie słowa Bożego jako służba wierze w ujęciu Franciszka Ksawerego Arnolda*, doktoratem na podstawie rozprawy *Współczesna odnowa kaznodziejstwa t. 1 Z najnowszych dziejów ruchu homiletycznego*, t. 2 *Zarys homiletyki ogólnej* obronionej<sup>9</sup> na Akademii Teologii Katolickiej w 1973 roku. Kolejnym etapem pogłębionej (wraz z Kościołem) refleksji nad współczesnymi formami przepowiadania stała się także jego habilitacyjna rozprawa *Funkcja kerygmatyczna Kościoła w świetle Vaticanum II*<sup>10</sup>, monografia w przewodzie z 1995 roku na uzyskanie tytułu profesorskiego *Nowa ewangelizacja w duchu Soboru Watykańskiego II* i liczący ponad 300 pozycji dorobek sympozjonalnych i publicystycznych wypowiedzi<sup>11</sup>. Wyrosły one na gruncie samookreślenia się Kościoła w dokumentach II Soboru Watykańskiego. Przechodzenie od eklezjologii spod znaku „instytucji dosko-

<sup>7</sup> Inicjatywa ta pozwoliła skupić różne grupy wychowawców medialnych wokół ich specyficznych, kościelnych problemów, których nie obejmowało założone w 2007 r. Polskie Towarzystwo Komunikacji Społecznej. Zob. [www.ptks.pl](http://www.ptks.pl). Obszerną dokumentację inicjatywy ks. Lewka podaje: A. Lewek, *Polskie Stowarzyszenie Edukacji medialnej i Dziennikarskiej im. Jana Pawła II. Dokumentacja powstania i organizacji*, Warszawa 2009.

<sup>8</sup> Poszczególne elementy formalne i merytoryczne drogi akademickiej omawia m.in. Ks. Jan Twardy, *Książd profesor Antoni Lewek jako homileta i kaznodzieja*, „Kultura - Media - Teologia” 2010 (2) nr 2, s. 44-63.

<sup>9</sup> Wydanej drukiem Warszawa 1980, ss. 261 i 257.

<sup>10</sup> Warszawa 1982, ss. 709.

<sup>11</sup> Dobrze udokumentowane curriculum teologicznej specjalizacji ks. Lewka przedstawił Piotr Drzewiecki, *Ks. prof. Antoni Lewek jako pedagog mediów i praktyk edukacji medialnej*, „Kultura - Media - Teologia”, 2010 (2) nr 2, s. 78-85, wykazując m.in. wpływ jego niemieckich kontaktów w latach 1971-1973 z ks. prof. Ferdynandem Klostermannem, Karlem Rahnerem i Josephem Ratzingerem a także z pracownikami Institut für Katechetik und Homiletik w Monachium.

nałej” w kierunku biblijnej kategorii Nowego Ludu Bożego, a z czasem także do eklezjologii wspólnoty związanej więzami Ducha Świętego wyznaczało w świadomości Fundatora Instytutu Edukacji Medialnej kolejne obszary zaangażowania mediów na usługach wiary Kościoła.

Dla ks. Lewka komentującego przesłanie massmediologiczne Vaticanum II oczywistym było przekonanie, że środki komunikowania społecznego nie są tylko technicznymi narzędziami służącymi przekazywaniu informacji, ale stanowią „podziwu godny dar Boga” (DSP 1) ofiarowany człowiekowi dla przekazywania poprzez pokolenia zbawczego orędzia Chrystusa<sup>12</sup>. Dlatego naukowa refleksja nad naturą i soteriologiczną efektywnością mediów w rozumieniu ks. Lewka stanowi podstawę dla uznania jej za odrębną dyscyplinę teologiczną – zarówno z warstwą traktatów systematycznych, a przede wszystkim – pastoralnych. Jego zdaniem media uczestniczą w wyjątkowym procesie komunikowania: *Chodzi tu o komunikowanie międzyludzkie i bosko-ludzkie (religijne). Chodzi ostatecznie o zbawienie, czyli jednoczenie ludzi z Bogiem i między sobą. Ów proces dokonuje się w bezpośredniej komunii człowieka z Bogiem, czego fundamentem jest wiara*<sup>13</sup>. Ico ważne – każda forma komunikowania społecznego ma sobie właściwy udział w budowaniu wspólnoty międzyludzkiej (w dalszej perspektywie bosko-ludzkiej). Szczególnie efektywne zaś są formy zastosowania mediów w pastoralnej posłudze wiary i sakramentalnego pośrednictwa zbawczego.

W naturze mediów wykorzystywanych dla ewangelizacji i budowania eklezjalnej wspólnoty, w ślad za Vaticanum II ks. Lewek dostrzegał także elementy powołania ludzkiego rozumu i odkrywanych sprawności technicznych służących *panowaniu człowieka nad ziemią i czynienia jej sobie poddaną. Równocześnie człowiek w ten sposób jest uczestnikiem i przedłużeniem stwórczego i zbawczego dzieła Bożego*<sup>14</sup>. Odwołując się w tym miejscu do stwierdzeń instrukcji *Communio et progressio* z 1971 roku ks. Lewek wprowadzał swoją refleksję massmediologiczną w obszar zainteresowań ktiseoteologii (teologii stworzenia) i soteriologii. Przy czym pozostawał wierny dostrzeganiu „cudu bytowego”, jakim jest świat a w nim komunikowanie społeczne ujawniające doskonałość Stwórcy. Dla tego zachwyty nad światem i człowiekiem, streszczającym w sobie egzystencjalną doskonałość człowieka ks. Lewek starał się zapraszać wszystkich będących przedmiotem pastoralnej troski Kościoła. Teologom stawiał więc przed oczy zadanie, wskazane w instrukcji *Aetatis novae* z 1992 roku, by w instytucjach teologicznych prowadzić *nieustanną refleksję teologiczną nad procesami i środkami społecznego przekazu oraz ich rolą w Kościele i społeczeństwie*<sup>15</sup>. Dzięki temu w Kościele może nieustannie rozwijać się świadomość procesów eklezjogenetycznych angażujących struktury instytucjonalne i poszczególne osoby. Dziś głębiej rozumiemy **trynitologiczny fundament** i model wszel-

<sup>12</sup> Por. PEM s. 51.

<sup>13</sup> Tamże.

<sup>14</sup> PEM s. 53.

<sup>15</sup> PEM s. 53-54.

kiej wspólnototwórczej komunikacji, wskazany przez Ojców Soboru Watykańskiego II w dyskusjach nad dekretem *Inter mirifica* i tzw. Schematem XIII, który ostatecznie przybrał formę Konstytucji Pastoralnej o Kościele w świecie współczesnym.<sup>16</sup> Odwoływał się do tego modelu ks. Lewek w wielu swoich wypowiedziach poświęconych naturze komunikowania społecznego.

Kolejną przesłankę dla refleksji eklezjogenetycznej ks. Lewka stanowiła **zasada ewangelizacyjna**, zgodnie z którą na wzór Chrystusa przepowiadanie Ewangelii stanowi osnowę posługi wspólnoty wierzących. Współczesne aspekty działalności ewangelizacyjnej mediów ks. Lewek odślaniał w ślad za nauczaniem Sługi Bożego Jana Pawła II, poświęcając temu zagadnieniu obszerną antologię tekstów źródłowych, poprzedzoną wyczerpującym, syntetycznym własnym komentarzem<sup>17</sup>. Wykazuje w nim m.in. powołaniowy charakter kościelnej i społecznej posługi dziennikarzy, żarliwie zabiega o udział edukacji medialnej w seminaryjnym *ratio studiorum*, wskazuje na pilną potrzebę formacji duchowej dziennikarzy i nieodzowność konsolidacji inicjatyw medialnych na polu działalności katechetycznej, kerygmatycznej, misyjnej i (para)sakramentalnej. Za Janem Pawłem II ks. Lewek był przekonany, że *Dziennikarstwo jak kapłaństwo jest odpowiedzialnością na prawdziwe powołanie*<sup>18</sup>. Dlatego przypominał zakres wynikających z tego powołania odpowiedzialnych zadań. Konkretyzują się one m.in. w postulacie wrażliwości na moralne, aspekty życia ludzkiego, stosowaniu w publicystyce komplementarnych względem siebie informacji o złych, ale i o dobrych wydarzeniach, zwłaszcza gdy stawia się przed oczyma odbiorców wzorce do naśladowania.<sup>19</sup>

Fundamentem moralnym dla realizacji powołania posługi medialnej jest **opcja personalistyczna** w ujęciu Jana Pawła II. Wyrosła ona z etycznej opcji Karola Wojtyły w kształcie, jaki ukazany został w jego wykładach akademickich na KUL i w fundamentalnych pracach naukowych<sup>20</sup>. Dokumenty papieskiego nauczania oraz dialog Ojca Świętego z mediami pokazały niezwykłą skuteczność programu personalistycznej hierarchii wartości we współczesnej info- i ikonosferze medialnej. Elementami składowymi opcji personalistycznej, tak jak ją wyodrębnił z papieskiego nauczania ks. Lewek, są: głęboki

<sup>16</sup> Warto w tym celu poddać pogłębionej analizie dokumentację Akt Soboru, ukazującą m.in. udział polskich biskupów w obradach Komisji Soborowych zajmujących się problematyką medialną. Szczególne znaczenie ma m.in. aktywny udział Sługi Bożego kard. Stefana Wyszyńskiego. Zob. *Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, t. 1, *Periodus prima*, Pars III, *Congregationes generales XIX-XXX*, Citta del Vaticano 1971, s. 458. Pogłębione studium tego udziału polskich hierarchów w wypracowaniu doktryny Vaticanum II przypomniła swoim doktoratem *Ksiądz Stefan Wyszyński, jako dziennikarz i redaktor (1924-1946)*, Warszawa 2008 ss. 286, obronionym na UKSW w 2008 roku Małgorzata Laskowska.

<sup>17</sup> *Media i dziennikarstwo w nauczaniu Jana Pawła II*, Warszawa 2008, ss. 535 [dalej jako MD].

<sup>18</sup> MD s. 39.

<sup>19</sup> MD s. 38. Por. D. Ange, *Śmiać się i płakać z Janem Pawłem II*, tłum. A. Leszczyńska-Wojno, Warszawa 2008.

<sup>20</sup> Dokumentację naukową związków Wojtyły-personalisty ze środowiskiem dziennikarskim poddała analizie Dorota Narewska w swej dysertacji doktorskiej *Wizja dziennikarstwa według Karola Wojtyły (1949-1978)*, Lublin 2010, ss. 499, obronionej na Wydziale Teologii KUL.



Należy z szacunkiem odnieść się do dotychczasowych dokonań warszawskiego środowiska medioznawców katolickich. Ich programy badawcze, szeroka oferta dydaktyczna i publicystyczna stanowi cenny wkład w dorobek rodzimej teologii mediów.

humanizm<sup>21</sup> streszczony w adagium *Człowiek jest drogą Kościoła*,<sup>22</sup> a przypomniany obrazem człowieka doskonałego ukazany w Chrystusie<sup>23</sup>. W ślad za tym humanizmem idzie szacunek dla godności osoby ludzkiej i poszanowanie praw człowieka, które w istocie oznaczają „przekraczanie progu nadziei” ludzkiej<sup>24</sup>. To przekraczanie samego siebie znalazło konkretny przykład w medialnie dostępnym odchodzeniu Jana Pawła II poprzez bramę terminalnego cierpienia do Domu Ojca.<sup>25</sup> Oparciem dla przedłużenia papieskiej personalistycznej opcji medialnej według diagnozy ks. Lewka ma być Pokolenie Jana Pawła II - jako efekt systematycznie prowadzonej edukacji medialnej. Pytał retorycznie w jednym ze swoich tekstów: w *całej Polsce i także na pogrzebie Ojca Świętego w Rzymie młodzież stanowiła znaczną część uczestników. Było to pokolenie JP II, które budzi nadzieję i oczekiwaną wiosnę Kościoła. Czy jednak owa wiosna, czyli odrodzenie i wciąż pożądana odnowa Kościoła rzeczywiście nadchodzi? Zależy to w znacznym stopniu od... dziennikarzy, od ludzi mediów. [...] Co zatem powinni czynić dziennikarze, zwłaszcza ci, którzy chcą być pokoleniem JP II? Mają realizować testament medialno-dziennikarski Jana Pawła II.*<sup>26</sup> Należy stwierdzić, że przykładem realizacji owego testamentu, choćby w wersji z *Rapido sviluppo* są wychowankowie - PT Pracownicy i absolwenci IEMiD-u. Wskażmy na niektóre rysy kontynuacji edukacyjnej troski ks. Lewka.

### Eklezjogeneza w pracach uczniów ks. Lewka

Należy z szacunkiem odnieść się do dotychczasowych dokonań warszawskiego środowiska medioznawców katolickich. Ich programy badawcze, szeroka oferta dydaktyczna i publicystyczna stanowi cenny wkład w dorobek rodzimej teologii mediów. Zewnętrzny wyrazem

<sup>21</sup> MD 23.

<sup>22</sup> *Redemptor hominis* nr 14.

<sup>23</sup> *Człowieka nie można do końca zrozumieć bez Chrystusa [...] Nie można zrozumieć ani kim jest, ani jaka jest jego właściwa godność, ani jakie jest jego powołanie i ostateczne przeznaczenie*, Warszawa 02.06.1979 r. *Jan Paweł II w Polsce 1979-1987*, Warszawa 1991, s. 36.

<sup>24</sup> MD s. 29.

<sup>25</sup> Polska dokumentacja tego fenomenu została poddana analizie w referatach sympozjum zorganizowanego na UKSW 21 i 22 września 2007 r. Dokumentację zob.: *Odchodzenie Jana Pawła II do Domu Ojca w polskich mediach*, Warszawa 2008.

<sup>26</sup> MD, s. 34.



tego wkładu miała stać się podczas VIII Kongresu Teologów Polskich w Poznaniu w 2010 roku uroczystość wręczenia Fundatorowi IEMiD-u poświęconej Mu księgi pamiątkowej. Pierwotny zamysł redaktorski tej Księgi uległ zmianie po śmierci ks. Lewka. Na łamach periodyku środowiska „Kultura - Media - Teologia” wydano pierwsze opracowania syntetyczne przygotowane kompetentnym piórem ks. Romana Bartnickiego, Piotra Drzewieckiego, ks. Jana Twardego. Kreślą one sylwetkę Fundatora, wskazują na istotne rysy Jego poglądów korespondujące z pośmiertnie wydanymi, charakterystycznymi dla Autora tekstami: *Informacja w nauce Kościoła o mediach oraz Kościół a mediokracja w Polsce*<sup>27</sup>.

Naukowe czasopismo Instytutu to z pewnością dobre narzędzie dla przypominania intuicji i trosk ks. Lewka. Jednakże każdy z pracowników warszawskiego Instytutu zajmujący się sobie właściwą domeną zainteresowań rozszczepia, jak w pryzmacie, problematykę budowania Kościoła przez posługę mediów. W przekonaniu piszącego te słowa, zespół IEMiD-u na różny sposób identyfikujący się z poglądami i postawami ks. Lewka poniekąd wyrażał w cieniu Jego inicjatyw i wyborów. Od autonomicznie prowadzonych prac badawczych w katedrach prof. Krystyny Czuby, ks. Wiesława Niewęglowskiego (obecnego także w mediach audiowizualnych), po bezpośrednio wspierających ks. Lewka zasłużonych dla refleksji medialnej ks. Andrzeja Adamskiego, ks. Krzysztofa Marcyńskiego i świeckich współpracowników: Monikę Przybysz, Piotra Drzewieckiego, Grzegorza Łęcickiego, Martę Jarosz i najmłodszych w hierarchii uniwersyteckiej pracowników Marka Markiewicza i Pawła Płatka. Swoją wiedzę i kierunki badań podporządkowali, wciąż jednak w duchu idei przewodniej ks. Lewka *wykształceniu absolwenta mającego profesjonalne przygotowanie do pracy w szeroko pojętej dziedzinie mass mediów i komunikacji społecznej. Zmieniający się dynamicznie rynek pracy w Polsce stawia bowiem przed młodymi ludźmi wiele nowych wyzwań i wymagań, nieznanymi poprzednim pokoleniom. Proponowany system studiów licencjackich w Instytucie Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego ma odpowiadać aktualnym wymogom kulturowym i cywilizacyjnym początku XXI wieku*<sup>28</sup>. W ten zakres troski wpisują się więc prace dyplomowe powstające pod kierunkiem wymienionych naukowców. W przypadku ks. Marcyńskiego jest to teoria wyznaniowej komunikacji społecznej (doktorat z recepcji myśli McLuhana) rozumianej jako przepowiadanie słowa Bożego. Odniesienia eklezjogenetyczne posiadają też dokumentacyjne prace ks. Adamskiego z zakresu historii mediów, przy czym jego praca o bł. Ignacym Kłopotowskim kreśli polski rys medialnych koryfeuszy tej dziedziny duszpasterstwa. Podobny charakter mają dokonania Grzegorza Łęcickiego, który udokumentował medialny obraz wielkich ludzi Kościoła w Polsce i na świecie: bł. Matki Teresy, ks. Zdzisława Peszkowskiego, Bolesława Prusa, a w pracach prowadzonego przez siebie seminarium dba o kontekstualny wymiar świadomości medioznawczej. Marta Jarosz wnosi do medialnej eklezjologii polskiej troskę o retorykę wypowiedzi i właściwą obecność pastoralnej posługi w skomplikowanym świecie internetu. Piotr Drzewiecki to w przekonaniu wielu polskich ludzi mediów katolickich człowiek, który troskę ks. Lewka o upowszechnianie no-

<sup>27</sup> „Kultura - Media - Teologia” 2010 nr 2.

<sup>28</sup> Cyt. za: <http://www.media.uksw.edu.pl/?mod=my&id=7054> (dostęp 05.01.2011).

wczesnych metod edukacji medialnej przełożył na język konkretny - choćby w formie programu „Media Aktywni”. Pedagogii mediów z pogłębioną świadomością historycznych korzeni polskich mediów katolickich służy obszar badań Małgorzaty Laskowskiej; jakkolwiek jej profil akademickich kształtowało seminarium naukowe prof. Krystyny Czuby - podobnie jak w przypadku Grzegorza Łęcickiego, to jednak wspiera ona ogólny nurt medialnej refleksji nad eklezjogenezą. Kulturowe reperkusje komunikacji eklezjalnej, także przy wykorzystaniu mediów znajdują swe kompetentne analizy w pracach powracającego, jak się wydaje na grunt UKSW ks. Zenona Hanasa. Szczególnie bliska troskom ks. Lewka wydaje się postawa i dokonania wychowanki seminarium ks. Henryka Seweryniaka, Moniki Przybysz. Jej studium dotyczące organizacji systemów informacji w Kościele, a także konkretne prace wykorzystane przez ks. Lewka w inicjatywach medialnych świadczą o podzieleniu przez Panią Doktor przekonania o możliwości zwielokrotnienia efektywności komunikowania jako narzędzia budowania Wspólnoty Wierzących. Może to ślad eklezjologii w ujęciu ks. Seweryniaka, który podzielał przecież także ks. Lewek.

Ten pobieżny przegląd kierunków zainteresowań środowiska warszawskich medioznawców budzi nadzieje na przyszłość. Skupieni w Instytucie założonym przez ks. Lewka i prowadzonym przez niego są dla Kościoła w Polsce gronem rzetelnych badaczy problematyki leżącej na przecięciu teologii i teorii komunikowania społecznego, ożywionym troską o budowanie Kościoła - o polską eklezjogenezę początku XXI wieku. Od swego Fundatora otrzymali zarówno oni, jak i inne ośrodki w Polsce, dobrze udokumentowaną bazę dokonań w dziedzinie edukacji medialnej. Merytorycznie w latach dotychczasowego funkcjonowania IEMiD-u sprecyzowane zostały istotne rysy refleksji nad rodzeniem się Kościoła przez posługę mediów. Za istotne elementy powodzenia dla tego procesu, zdaniem ks. Lewka uznać należy wskazania Magisterium Kościoła wskazujące na trynitologiczny kontekst komunikowania, prowadzonego zgodnie z zasadami nowej ewangelizacji i przy wyborze opcji personalistycznej.

W tych rysach postrzegać należy specyfikę refleksji akademickiej środowiska warszawskiego, ubogacającego dokonania Fundatora, ks. Lewka, o własne coraz bardziej pogłębione prace badawcze.

#### **O AUTORZE:**

**Prof. dr hab. Karol Klauza**, od 1981 r. pracownik naukowy Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Prowadzi badania nad semantyką i retoryką dziennikarską, nowymi technologiami komunikacji, ikonologią dogmatyczną. Jest kierownikiem Katedry Semantyki i Retoryki Dziennikarskiej na Wydziale Nauk Społecznych i Kurator Katedry Teologii Ikony na Wydziale Teologii.

Wykłada na Kierunku Edukacja Medialna Wydziału Teologii KUL Podyplomowego Studium Komunikowania Społecznego i Dziennikarstwa na Wydziale Nauk Społecznych KUL oraz na Podyplomowym Studium Retoryki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Współpracuje z prasą katolicką i katolickimi rozgłośniami radiowymi.